

er værd at befatte sig med, hvad enten man er enig eller uenig med dens forfatter.

Niels Hyldahl

Charles E. Hill

From the Lost Teaching of Polycarp. Identifying Irenaeus' Apostolic Presbyter and the Author of Ad Diognetum. WUNT 186. Tübingen: Mohr-Siebeck 2006. 207 s. Pris € 49.

Bogen består af to omfattende og stærkt reviderede bidrag baseret på en række tidligere arbejder. Første del (s. 1–94) er et forsøg på med udgangspunkt i Irenæus' *Adv. Haer.* 4,27,1–32,1 dels at afgrænse de dele af værket, der kan tilskrives en bestemt presbyter kendt for at have angrebet Markions lære, dels at identificere denne presbyter med biskop Polykarp (P.) af Smyrna (ca. 69–156). I anden del (s. 97–177) forsøger Hill at vise, hvordan det anonyme forfattede oldkirkelige skrift Diognetbrevet også stammer fra P. Argumentationen i de to dele er uafhængig af hinanden, men der er også en sammenhæng, fordi Hill i Diognetafsnittet bruger de dele af *Adv. Haer.*, han har tilskrevet P., for at sandsynliggøre P.s forfatterskab til Diognetbrevet.

Første del om P. som ophavsmand til presbyterkilden i *Adv. Haer.* 4,27–31 (herunder også 1,23–27) består af tre kapitler. Mens kap. 1 drejer sig om presbyterens identitet, gennemgår kap. 2 de relevante fragmenter, og i kap. 3 skildres betydningen af identifikationen for forståelsen af Irenæus, P. og Markion. Der er ingen tvivl om P.s betydning for Irenæus, hvorfor andre også tidligere har identificeret ham med presbyteren. Irenæus fortæller selv om P., at han ikke alene var oplært af apostle og omgikkes mange, som havde set Kristus, men også at han af apostle i Lilleasien var blevet indsat som biskop af Smyrna. Han fortæller yderligere, hvordan han selv så P. i sin tidlige ungdom, eftersom han blev meget gammel og til sidst led en berømmelig martyrdød (*Adv. Haer.* 3,3,4, jf. Euseb *Hist. eccl.* 5,20,6–7; 24,16). Der til kommer, at P. på et tidspunkt havde konfronteret Markion med, at han var Satans førstefødte (*Adv. Haer.* 3,3,4).

På grundlag af P.s forbindelser med apostlene, hans antimarkionitiske lære og Irenæus' relation til ham samt oplysningerne i det hos Euseb fragmentarisk overleverede Irenæus-værk *Brevet til Florinos*, hvor Irenæus også i en antimarkionitisk kontekst fremhæver sin relation til P. (*Hist. eccl.* 5,20,5–8), argumenterer Hill for at identificere presbyteren med P. Det afgørende spørgsmål i sammenhængen er selvfølgelig, hvorfor Irenæus i *Adv. Haer.* 4,27,1 ikke eksplicit henviser til P., men blot skriver: "Som jeg har hørt fra en bestemt presbyter, som hørte det fra dem, der havde set apostlene, og fra dem der havde været deres disciple..."? Hill fremfører fire argumenter (s. 23f.), som for mig ikke fremstår fuldstændigt overbevisende; men det skyldes nok også et forskelligt syn på, i hvor høj grad man kan tage tekstens oplysninger for pålydende og identificere dem med den skinbarlige virkelig-

hed. Om man deler Hills identifikation af presbyteren med P. eller ej, er bidraget dog uomgængeligt for forskning i P., Markion og Irenæus.

Diognetbrevet er på mange måder en gåde i den oldkirkelige litteratur. Affattelsestidspunkt, geografisk oprindelse og forfatter er ukendte. Derfor har det heller ikke kortet på forsøg på at forankre skriftet i en bestemt social- og kulturhistorisk kontekst. *Inkarnatorisk hermeneutisme* kunne man kalde denne drift til ikke at lade sig nøje med tekstens oplysninger, men at gå videre og placere anonyme skrifter i kendte sammenhænge. Hill gør et ihærdigt forsøg på at knytte Diognetbrevet til P., men rejser ikke det grundlæggende spørgsmål, hvordan det kan være, at skriftet i eftertiden har mistet denne tilknytning. Parallelt med bogens første del består anden del af tre kapitler. Det første om skriftets form og karakter, det andet om parallellerne mellem P. og Diognetbrevet og det sidste som sammenfatning.

Hill gør et prisværdigt forsøg på at argumentere for sammenhængen mellem kap. 1-10 og 11-12 både ud fra kodikologiske (dvs. oplysninger baseret på selve den kodeks, skriftet var overleveret i), stilistiske og teologiske synspunkter, men argumentationen forudsætter, at 11-12 må stamme fra enten et andet værk eller forfatteren selv. Det overvejes ikke, hvad der forekommer mig mere nærliggende, om 11-12 kan ses som en senere redaktors forbedrende genskrivning af de forudgående kapitler. Brugen af kodikologiske overvejelser er – skønt beundringsværdig – langt fra entydig, eftersom vi ikke kender skriftets oprindelige form. Selv hvis *Codex Argentoratensis* var bevaret, ville det ikke hjælpe, da man heller ikke derfra ville kunne slutte til papyrologiske forlæg. Det afgørende punkt, hvor Hills argumentation kommer endegyldigt til kort, er i forsøget på at påvise en sammenhæng mellem Diognetbrevet og det eneste bevarede skrift af P., hans Filipperbrev. Forskellen mellem de to tekster er så iøjnefaldende, at forsøget på at etablere en forbindelse mellem dem virker noget anstrengt; men det udelukker ikke, at der er motiv- og teologihistoriske forbindelser mellem Diognetbrevet og en række af de tekster, Hill henviser til.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg generelt er skeptisk over for bogens argumentation; men det ændrer ikke ved, at der er tale om et både imponerende og helstøbt forsøg på at 'opskrive' P.s rolle i forståelsen af det andet århundredes kristendom. Enten man nu deler den teksttilgang, der karakteriserer Hills arbejde, eller ej, er hans monografi under alle omstændigheder et vægtigt bidrag til forskningen i det andet århundredes kristendom.

Anders Klostergaard Petersen